

ΓΥΡΩ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ "ΕΚΑΒΗΣ,"

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ

Γνωρίσαμε το Σωκράτη Καραντινό σ'α μι'ά έφεδρική δύναμη τής καλλιτεχνικής μας ζωής πού από καιρό στεκότανε θεληματικά στο περιθώριο. Είταν ένας αδιάλλαχτος πού θυσίαζε τήν έπιτυχία και τή δημοσιότητα γιατί δέν έννοσσε νά κάνει τήν παραμικρή άβραία σέ ό,τι πίστευε πώς είταν τό αληθινό και τό σωστό. Μπορεί κανείς νά διαφωνήσσε με τούτην ή ήκεινήν τήν άποψη του, ώστόσο όλοι παραδέχόντανε τήν άκεραιότητα του καλλιτεχνικού του ήθους. Ή τότε αυστηρότητα στις έπιδιώξεις του προκαλούσε όσο νάναι κάποιο σεβασμό. Κι' ήπήρχε ένας κύκλος από συγγραφείς και καλλιτέχες, στενός στην άρχή κι' ολοένα πλατύτερος, πού στήριζε άνδραθεν στον Καραντινό σημαντικές έλπίδες, έχτιμώντας τό χαρακτήρα του, τήν καλλιτεχνική του ικανότητα (πού είταν άγνωστη στο κοινό), τή σοβαρότατη μόρφωση και τήν πνευματικότητα του, κι' άκόμα τό μεράκι του, γιά τή δημιουργία μι'ας τέχνης νεοελληνικής, ζωντανής και συγχρονισμένης, πού νά πάλλεται από τή ζωή του αιώνα, μ'ά πού νά έχει γνώσια κ' έντονη προσωπικότητα δική της, καθώς λ. χ. έχει οκανθιναιική προσωπικότητα ή τέχνη των λαών του Βορρά πού δέν πύσει γιά τούτο νά είναι σύγχρονη, ανθρώπινη κι' ανθρωπιστική. Τό μεράκι αυτό είχε τό νευραλογικό κέντρο τής καλλιτεχνικής μας ζω-

ής. Είναι τό σημείο όπου συνειννοήμαστε με όρισμένους ανθρώπους και δρισκόμαστε σέ αδυναμία νά συνειννοήσομε με άλλους.

Από τότε πού ο Σωκράτης Καραντινός συμπλήρωσε τόν κύκλο των σπουδών του και γύρισε στην Αθήνα, στα 1933, πέρασαν άκριβώς δέκα χρόνια, πού τά γέμισε με τήν προσπάθειά του τής "Νέας Δραματικής Σχολής", τις πειραματικές παραστάσεις του, τή θεατρική του κριτική στα "Νεοελληνικά Γράμματα", τά βιβλία του κι' άλλες παράλληλες εκδηλώσεις. Με συνέπεια αλύγιστη κράτησε σ' όλο αυτό τό διάστημα τή γραμμή πού είχε χαράξει από μι'ας άρχής. Στην ίδια γραμμή έρχεται νά τοποθετηθεί, με τήν ίδια πάντα συνέπεια, και τό φετεινό ανέδραμά του πής "Εκάβης" στην Εθνική Σκηνή, τό πρώτο έπίσημο παρουσίασμα τής έργασίας του, ή πρώτη πλατιά έπαφή του με τό άθηναϊκό κοινό.

Ή παράσταση είναι αξιόλογη από πολλές άπόψεις και τούτο δε φαίνεται νά άμφοσητήθησε σοβαρά. Τό κοινό έδειξε πολλή κατανόηση κ' ή κριτική των έφημερίδων, παρά τις ποικίλες έπιφυλάξεις κι' άντιρρήσεις της, παραδέχτηκε συνολικά τή σημασία τής έργασίας πού τής προσφερότανε. Καλό ώστόσο μου φαίνεται νά αναλυθεί ξανά τό νόημα τής δουλειάς αυτής, πού εκφράζει γιά πρώτη

(Συνέχεια στη 2η σελίδα)

(Συνέχεια απ' τή 1η σελίδα)
φορά με τρόπο τόσο υπεύθυνο έναν άνθρωπο αρκετά νέο και χρήσιμο για τον πολιτισμό του τόπου.

Το πρώτο πράγμα που κάνει εντύπωση στο σκεπτόμενο θεατή είναι ότι ο σκηνοθέτης της «Εκάβης» ξεκίνησε με την απόφαση να απομακρύνει δλότελα από την παράσταση της τραγωδίας κάθε επίδραση του μελοδράματος ή του μιούζικ-χάιλ και γενικά όλα τα εξωτερικά εντυπωσιακά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν πολύ και στο εξωτερικό και στην Ελλάδα με την ιδέα ότι μόνο έτσι θα μπορούσε το σύγχρονο κοινό να νοιώσει το αρχαίο θέατρο. Ο πολυπρόσωπος χορός, οι κινήσεις του μπαλέτου, ή βαριά μουσική που σκεπάζει το κείμενο οά να είτανε λιμπρέτο όπερας, όλα αυτά έφυγαν από τή μέση και μένουμε αντίκρυ-αντίκρυ με τον ποιητή. Ο θεατής μας, συννηθισμένος από πολλά χρόνια σε διαφορετικές παραστάσεις του αρχαίου δράματος, παραξενεύεται ίσως στην αρχή κι' αναρωτιέται για μια στιγμή μήπως ένα τέτοιο παρουσίωμα των πραγμάτων «φτωχαίνει» τó θέμα. Έπειδή όμως είναι αρκετά έξυπνος κ' έχει κάποιο έμφυτο καλλιτεχνικό αίσθητήριο, γρήγορα καταλαβαίνει πώς αυτό που κάνει ο Καραντινός είναι τó σωστό. Δέν υπάρχει αμφιβολία στο νοσ του πώς είναι άλλο πράμα ή όπερα κι' άλλο ή τραγωδία. Έκει όλα γίνονται για να υπηρετήσουν τή μουσική, έδω όλα γίνονται για να υπηρετήσουν τó λόγο, τó γραμμένο κείμενο του ποιητή. Τά πάντα λοιπό: έδω πρέπει να υποταχτούν δλότελα στην ποιηση, να γίνουν υπηρέτες της κι' όχι ανταγωνιστές της. Η αρχή αυτή είναι τόσο απλή, εύκολοσήτη κι' αταπόθεκτη που μόλις μπαίνει σε εφαρμογή απομειώνεται μονομιξ. Δύσκολα, νομίζω, θα υπορέσει κανείς στο έξης να απομακρυνθεί απ' αυτή τή δόση.

Τό αποτέλεσμα είναι ότι μας δόθηκε με παράσταση άκουσική κι' όραία που αποπνέει τó σεβασμό του ποιητικού λόγου, με παράσταση που μας καταχτά με τήν εδγεία και τήν έσωτερική δόνηση της ίδιας της ποίησης. Απ' όλη τήν εργασία των έμπνευστών εγαίνει ανάγλυφος και ρυθμικός ο λόγος, ως πνευματική και φυσική οδία και ως μορφή. Καθώς μας έπρε ο Καραντινός στη διάρκεια που έκανε λίγες μέρες πριν τήν

παράσταση. Με τέτοια εξέλιξη της δουλειάς του απ' τον τραγικό λόγο, με τέτοια πίστη στον ποιητή, είναι φυσικό να μην έφαξε να βρει καθόλου στοιχεία εξωτερικά για να τον εοιμηθεί. Απ' αυτή τή μεριά ο θεατής ή έδω τήν παράσταση δλότελων. Έκεινο που ο σκηνοθέτης της προσπάθησε είναι να μην υπάθει ο ίδιος κτ' να υπάθει όσα του είτανε δυνατό ο ποιητής κι' ή δλοκόντανη έκφοσή του, ο ήθοσός. Κι' ο λόγος, ο παλιός τους.

Ειπώθηκε και γράφτηκε ότι ο θαλαπενταμελής χορός, που απαγγέλνε διαδικά τά χορικά δίνως κωμικά υποκειμενική έκφοση πάθους στα πρόσωπα των χορευτών, έπαυσε από κάποια στιγμή, ότι είχε ανάγκη σε όρισμένες στιγμές από περισσότερη ένταση. Τό πρόβλημα τού χορού στο αρχαίο δράμα δέν έχει ως σήμερα λυθεί πούθενά με τρόπο δλότελα ικανοποιητικό και θα είναι άφελεια να νομίζαμε ότι ένας σκηνοθέτης, όσο καλά προετοιμασμένος κι' αν είναι, μπορεί με τήν πρώτη του προσπάθεια στο σημείο αυτό να φτάσει τήν τελειότητα. Έκεινο που σημαίνει, νομίζω, είναι ότι ο Καραντινός μας δάζει στο σωστό δρόμο. Αύτην τή φορά άκούσαμε τί λένε τά χορικά και τó άκούσαμε με τρόπο που δέν προδίδει τó πνεύμα του ποιητή. Τόστο είναι ήδη κάτι πολύ άπουδαίο. Από δώ και πέρα ο δρόμος είναι μακρός κ' υπάρχει περιθώριο για πολλές ακόμα προσπάθειες. Οτιόσο τό ότι μας άνοιξε αυτόν τó δρόμο πρέπει να σημειωθεί στο άνεργητικό του Καραντινού και πρέπει να τού δοθούν οι ευκαιρίες να τον συνεχίσει.

Τὸ ἄρθρο μου δὲν εἶνε θεατρικὴ κριτική, παρὰ μόνο μιὰ σειρά ἀπὸ μερικὰς ἐντυπώσεις ποὺ μοῦ ἔδωσε ἡ παράσταση, γιὰ τοῦτο δὲν ἔχω τὴν πρόθεση νὰ κρίνω τὴν τέχνη τῶν διαλεχτῶν καλλιτεχνῶν ποὺ ἀποτελέσαν τὸ θέατρο τῆς «Ἐκδόσης». Αὐτὸ λόγια μόνο θέλω νὰ πῶ γιὰ τὴ δ. Παπαδάκη ποὺ μοῦ ἔδωσε σ' αὐτὸ τῆς τὸ παρουσίασμα μιὰ ἐντύπωση μεγάλης ἡθοποιίας. Τὴν παρακολούθησ' ἀπὸ τὰ «ἕξι πρόσωπα» στὸ θέατρο Ἀθηναίκο (1925) καὶ τὴν εἶδα σταθερὰ ν' ἀνεβαίνει. Τώρα, νομίζω, ἔχει φθάσει στὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ταλάντου τῆς, στὴ μεγάλη τῆς ἀνομή. Ἀπὸ τὶς χτεσινὰς ἐμφανίσεις στὴν «Ἀκτινὸν» καὶ στὴν «Ἰφιγένεια» ὡς εἰς τὴ σημερινὴ τῆς «Ἐκδόσης» ἡ ἀπόστασις εἶνε ἀρκετὴ. Αἰσθανόμεστε πῶς ἡ ἐξαιρετὴ αὐτὴ τραγωδία ἔδωσε ἐπὶ πέλους τὸ μέτρο τῆς δυνάμεως τῆς καὶ ταυριάζει νὰ τὴ θεωροῦμε στὸ ἕξις σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ πολύτιμα καλλιτεχνικὰ μας κεφάλαια.

Ἐνα ἄλλο ζήτημα ποὺ θέλω νὰ θίξω εἶνε τὸ ζήτημα τῆς σκηνογραφίας. Στὸ σημεῖο αὐτὸ αἰσθάνομαι ριζικὴ ἀντίθεση μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου καὶ σὰν ταχτικὸς πελάτης τοῦ Καταστήματος ἔχω δικαίωμα νὰ τὴν ἐκφράσω. Διαφωνῶ καὶ μετὰ τοὺς πελάσιους χτεσινὸν δικαίους καὶ μετὰ τοὺς μουντούς, θολοὺς, ἐξήμισους χρωματισμοὺς ποὺ θυμίζουν περισσότερο παστὲλ παρὰ ἐλαυγραφία. Οἱ τόνοι αὐτοὶ ἔχουν ἐπικρατήσει στὴν Ἑθνικὴ μας Σκηνὴ μετὰ τρόπο πάγιον σὰ ν' ἀπαγόρευε ὁ νόμος ἄλλο εἶδος ζωγραφικῆς. Ἀπορῶ πῶς ἡ κοιτινὴ δὲν τὸ σημαίωσε ἀντίκα καὶ πῶς κανεὶς δὲ διαμαρτύρηται. Τὰ καλλιτεχνικὰ κείμενα διωκόμενοι ἔχουν τὸν ἐσωτερικὸν χρωματισμὸν τοὺς καθὼς ἔχουν καὶ τὸν ἰδιαιτέρο μουσικὸν ρυθμὸν τοὺς. Ἡ συμβολικὴ ποίησις λ. χ., ἂν πρόκειται νὰ σκηνοθετηθῆται ἀπὸ εἰκόνας, τῆς ταυριάζουσι χρωματισμοὶ τοῦ εἴδους πρὸς κατηγορῶν ἐξῆς. Μὰ ἡ ἀρχαία τραγωδία, καθὼς καὶ ὁ Σαίξπηρος, θέλουν χρώματα ζωοῦ. γὰρ πρῶτα, φλογερὰ. Τὰ κ' αἰεὶ, τὰ ἐπιβάλλει ὁ λόγος τοῦ ποιητῆ. ἄβροχ, ὀλόφωτος καὶ μεγαλόφωτος. Ἐννοῶ τὴν τραγωδίαν ὅταν παύεται σὲ κλειστὸν θέατρο, γιὰτὶ ὅταν παύεται σὲ θεατῆρον, στὴ φυσικὴ τῆς ἀποστάσεως, τὰ χρώματα τὰ δίνει ὁ ἴσως ποσπεύθει δική μας ὁ ἥλιος τῆς Ἀττικῆς. Καὶ θυμίζομαι τώρα τὴ σκηνογραφίαν τοῦ Νίκου Ἐγγονόπουλου στὴν

παράστασιν τῆς «Ἡλέκτρας» στὸ θέατρο Ραξ. σκηνογραφία ποὺ τότε πολὺ παρεξηγήθη καὶ κατηγορήθηκε, ὅπως γίνεται συνήθως στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν γέννησιν καὶ τοῖς ἔργα. Ἡ παράστασις εἶταν κακὴ, μὰ τὰ νοήματα τοῦ ζωοῦσμου τὰ διατηρῶ στὴ μνήμη μου μετὰ γὰρ εἶταν ἀπὸ πρὸ ἔλεγχου ποῦν γιὰ τὸν Καρακτινὸν: ὁ ἀσπίτης ὁ δρόμος. Θυμίζομαι τὶς σκηνογραφεῖας τοῦ Χατζηκυριακοῦ στὸ «Ὅπως ἀγαπᾶτε», στὸ ἴδιον θέατρο. Θυμίζομαι τὴν ἀρχαίαν τοῦ Βασιλείου, τοῦ Τσαρούχη καὶ τὴν ἐξέλιξιν κωμωδίας μετὰ τὴν ὁποία τὸ «Ἰνέτι Θεάτρο» τοῦ Δουβλίνου ἔκτισε τὶς παραστάσεις τοῦ «Μάκβεθ» καὶ τοῦ «Ἀχιλλεύς», στὴν Ἀθήνα στὸ 1938. Τὴν κωμωδίαν ποὺ τότε πολὺ περιφρονήθηκα τότε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας εἰδικούς καὶ ποὺ εἶταν διωκόμενοι ἐντονα καὶ τόσο γοητευτικὰ συμπεριφορῆς. Πότε λοιπὸν ἡ Ἑθνικὴ Σκηνὴ τῆς Ἑλλάδος θὰ καταλάβει τὴν ἀξίαν τοῦ χρώματος;

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ